

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
המטה לחינוך אזרחי

פעילות לחט"ב-חט"ע

רציונל:

קיומן של תחושות סולידריות וערבות הדדית הוא ערובה לחוסנה של חברה, לא כל שכן של החברה הישראלית מרובת התרבויות והקבוצות. לפיכך, עלינו לשאוף לכינון תחושות של סולידריות וערבות הדדית באופן שיסייע להקטין תופעות של אלימות ותחושות של ניכור בחברה הישראלית ויצמצם את הסכנה הטמונה בהתגברות של האלימות הפוליטית, אשר רצח יצחק רבין מהווה תמרור סכנה מפניה. יום השנה לציון רצח יצחק רבין הוא הזדמנות לדיון ולשיח על אודות החשיבות והנחיצות של הסולידריות והערבות ההדדית בחברה הישראלית.

מטרות:

1. התלמידים ידונו במושגים "סולידריות" ו"ערבות הדדית", יבררו את מקומם ויעמדו על חשיבותם בחברה הישראלית המורכבת ורבת הפנים ויבחנו את נחיצותם במרקם החיים המשותפים.
2. התלמידים ידונו במושגים אלה בהקשר לרצח ראש הממשלה יצחק רבין שהשנה אנו מציינים 17 שנים להירצחו.

דגשים לדיון:

- ממה מורכב המונח "סולידריות"? כיצד ניתן למפותו?
- כיצד צומחת סולידריות? מהם הגורמים המשפיעים על כינונה?
- מה המחיר שמשלמים יחידים על מנת לבסס סולידריות?
- מהו הביטוי האופרטיבי (התנהגותי) של סולידריות ושל היעדר סולידריות?

- מה תרומתה של סולידריות לחברה? באילו מצבים היא מוצאת את ביטויה?
- כיצד עשויה תחושה של סולידריות לסייע לחוסנה של החברה הישראלית? (דוגמאות)
- מדוע סולידריות מתרופפת? מהן הסכנות הצפויות לחברה כאשר הסולידריות מתרופפת?
- מה צריך לעשות כדי להביא לחיזוק הסולידריות החברתית? על מי מוטלת האחריות לעשייה?

למנחה:

- במהלך השיח הכיתתי חשוב לשוב ולקשר את הדברים שמעלים התלמידים ליום השנה ליצחק רבין.
 - מאחר והמושגים "סולידריות" ו"ערבות הדדית" הינם מושגים תיאורטיים ומופשטים, חשוב להציע דוגמאות ולוודא כי השיח הכיתתי מניב דוגמאות ומקרי מבחן קונקרטיים.
- לנוחיותך – באתר מרכז יצחק רבין ובאתר המטה לחינוך אזרחי מצוי רקע תיאורטי אודות המושגים "סולידריות" ו"ערבות הדדית" וכן אודות עולמות התוכן הישירים / המיידיים העולים כתוצאה מדיון בצמידים המופיעים בכרזה.

שלב א' - במליאה

דיון ראשוני במושג "סולידאריות" ובכרזה;

1. המנחה יבקש מהמשתתפים לציין אילו אסוציאציות, תחושות, מחשבות ורגשות מעלים בהם המושגים "סולידאריות" ו"ערבות הדדית" (רצוי להאיר על השונות בין האמירות השונות, לדון בדמיון ובנקודות ההשקה בין האמירות וכן לעמוד על הקשר שבין שני המושגים).

למנחה: תנאי הכרחי ולא מספיק לסולידריות חברתית היא תחושת הזדהות עם חברי הקבוצה. על מנת לאפשר לתלמידים להתחבר למושג ולחוש על בשרם את משמעותו, ניתן לברר עימם את התחושות שהתעוררו בקרבם בהזדמנויות שונות:

- ביום 8.9.2012 זכה הטניסאי הנכה, נועם גרשוני, במדליית זהב במשחקים הפרה-אולימפיים בלונדון. כיצד ידיעה זו גרמה לך לחוש?
- ביום 17.10.2011, בתום מאמצים ומשאבים רבים שהשקיעה מדינת ישראל, שוחרר החייל החטוף גלעד שליט משבי חמאס וחזר לישראל. כיצד ידיעה זו גרמה לך לחוש?
- מדי שנה מציינת מדינת ישראל את יום הזיכרון לחללי צה"ל ופעולות האיבה. כיצד את/ה חש במהלך הצפירה?
- מדינת ישראל ידועה ככזו הנחלצת לעזרת אזרחיה בכל מקום בעולם וכן ככזו הנרתמת לסיוע מדינות זרות במקרים של אסונות טבע קשים. אילו תחושות מעוררת בך היגד זה?
- בשנת 2005 זכתה קבוצת מכבי ת"א בכדורסל בתואר אלופת אירופה. אילו תחושות מתעוררות בך לאור עובדה זו?
- הדיסק-און-קי, בו עושים שימוש מיליוני אנשים ברחבי העולם הוא תוצר פיתוח ישראלי. אילו תחושות מתעוררות בך לאור עובדה זו?
- בתום השיח הקצר, חשוב להתייחס לסוגיית ה"קולות שלא נשמעים";
- האם תחושות ההזדהות והשייכות שהתעוררו בקרב הכיתה לאור האירועים שצינו מעלה, משותפות לכלל הציבור הישראלי? על מה הדבר מעיד?

2. ניתוח ושיח סביב הכרזה;

המנחה יציג בפני המשתתפים את הכרזה שזכתה בתחרות לציון יום הזיכרון ה – 17 ליצחק רבין.

- המנחה יערוך סבב תגובות, תחושות והתרשמויות
- שאלות לדיון;

1. אילו מחשבות ו/או אסוציאציות מעוררת בכם הכרזה? באילו הקשרים?
2. האם הכרזה מעוררת בכם רגש, זיכרון או חוויה שהייתם רוצים לשתף בה את אחרים?
3. ספרו על אירועים שבהם אתם או הקרובים לכם בחרתם לענוד צמידים / להדביק סטיקרים / ללבוש חולצות שיזהו אתכם עם קבוצת השתייכות מסוימת; מה ענדתם / לבשתם ובאילו סיטואציות? איך הרגשתם? אילו תשובות קיבלתם?
4. מה המחיר ומהו הרווח בהבעת השתייכות לקבוצה מסוימת?
5. האם אתם מכירים אמצעים נוספים המאפשרים להביע הזדהות או השתייכות? (חתימה על מודעות או עצמות, הצטרפות לקבוצות ברשת החברתית, חלוקת כרזים, כתיבת מכתבים).
- האם הייתם מעורבים בפעילות כזו? איך הרגשתם?
6. מהם המסרים העולים לדעתכם מהכרזה?
7. הכרזה הוכנה לציון יום הזיכרון ה – 17 ליצחק רבין. האם אתם מזהים בכרזה מסרים גלויים או סמויים הקשורים לדעתכם למשמעותו של יום הזיכרון ליצחק רבין?

שלב ב' – קבוצתי:

1. המשתתפים יתחלקו לקבוצות בנות 4-5 חברים והמנחה יחלק לכל משתתף דף עם ציטטות

(ראה/י עזר א' המצורף בסוף המערך).

המנחה יאמר: לפניכם קטעים ממאמרים שונים, מנאומים, משירים, פזמונים ומהמקורות, המשקפים

סולידאריות וערבות הדדית או לחילופין ניכור וכרסום בתחושת הסולידאריות.

- כל משתתף יבחר את הקטע ה'מדבר' אליו ביותר וינמק את בחירתו.
- חברי הקבוצה ידונו בבחירות של החברים ויבחרו את הקטע המשמעותי ביותר עבור הקבוצה. נציג הקבוצה יתכונן להציג בפני המליאה את הקטע שבחרה הקבוצה ואת הנימוקים לבחירה.

2. המנחה יציג את הכרזה בעזרת מקרן. הקבוצה תדון בשאלות הבאות:

1. מיהו האדם המתואר בכרזה?
 2. מה לדעתכם מקשר בין הצמידים שאותם עונד האדם בכרזה?
 3. אילו רעיונות או ערכים מבטאים הצמידים?
 4. איזה מהצמידים הייתם בוחרים לענוד? מדוע?
 5. האם יש צמיד נוסף שאינו מצוי בתמונה, שהייתם רוצים לענוד כאות להזדהות ולהשתייכות?
 6. הציעו כותרת יצירתית לכרזה שלפניכם שתשקף את עמדת חברי הקבוצה.
3. המנחה יחלק לכל קבוצה את 'דבר המעצבת'; ג'ניה גרי – סטודנטית לעיצוב גרפי ממכון אבני
- (ראה/י עזר ב' המצורף בסוף המערך). הקבוצה תדון בשאלות הבאות:
- האם אתם מזדהים עם דבריה? חולקים עליהם?
 - האם לדעתכם המסר הזה רלוונטי לציון יום הזיכרון ליצחק רבין? באיזה אופן?

שלב ג' - במליאה

1. דיווח נציגי הקבוצות על הפעילות הקבוצתית

2. "בדיקת דופק" - מדד סולידריות

- המנחה יחלק למשתתפים שאלון קצר שמטרתו לבחון האם בני נוער מזהים תופעות /

מאפיינים של סולידריות בחברה הישראלית ובאיזה אופן.

- כל משתתף יקבל לידי את השאלון (ראה עזר ג' בסוף המערך) ויענה עליו.

(למנחה: הפעילות מבוססת על שימוש בכרזות נוספות המציגות באופן סימבולי מצבים שונים של סולידריות. הכרזות נמצאות בדיסק שנשלח לבית הספר, מצויות בסוף המערך כעזר ד'. וכן ניתן להורידן מאתר מרכז יצחק רבין ומאתר המטה לחינוך אזרחי).

- איסוף הנתונים יתבצע על-ידי שיח פתוח. המנחה או אחד המשתתפים יקרא את הסעיף

ויאסוף את הנתונים העולים מן השאלונים של המשתתפים.

- לאחר איסוף ה"ממצאים" יתקיים דיון במליאה:

1. האם הופעתם מהתשובות של חבריכם לכיתה?

2. האם התמונה הכיתתית מייחדת אתכם או משקפת לדעתכם את כלל בני הנוער בישראל?

נמקו.

3. מה לדעתכם חושבים המבוגרים (הורים, מורים, הנהגת המדינה) על הסולידריות בחברה

הישראלית? האם אתם חשים שמצב הסולידריות בחברה הישראלית מדאיג את 'עולם

המבוגרים'?

4. אילו הייתם אתם קברניטי המדינה, כיצד הייתם פועלים לחיזוק הסולידריות בישראל?

5. באיזה אופן, אם בכלל, יכול הנוער לסייע בחיזוק הסולידריות בחברה הישראלית?

6. כיצד והיכן יכול/ה כל אחד/ת מכם/ לתרום לחיזוק הסולידריות בקהילה בה אתם חיים?

המנחה יסכם:

"סולידריות" היא רגש של אחדות המבוסס על תחושות, אינטרסים ורצונות משותפים שהם השתתפות ליחסים חברתיים הקושרים את הפרטים בקבוצה, בחברה ובמדינה. ניתן לדמות את הסולידריות ל"חישוק שעל החבית", כלומר לגורם מלכד ומהדק, ובאותה עת מרסן ומגביל. לסולידריות יש תפקיד חשוב בחברה: היא תורמת להפחתת קונפליקטים ומסייעת לצמצום פערים חברתיים וליצירת תחושות של אחווה ושל לכידות.

החברה הישראלית מגוונת וכוללת ריבוי של זהויות, של קבוצות, של לשונות ושל תרבויות. מצב זה, הגם שהוא עשוי לשקף/לייצר פלורליזם חברתי, הרי שיש בו גם פוטנציאל לערעור הלכידות החברתית ולפיחות בתחושת האחידות החברתית. על הסכנות בערעור הסולידריות והלכידות החברתית עמד יצחק רבין בנאומו (פתיחת שנת המשפט, 17.9.1992):

"...יש בציבור שלנו לא מעט אנשים הסובלים מאוטם שריר הלב...בשנים האחרונות אנו עדים לתופעה של הקצנה והחרפה ביחסים שבין אדם לחברו, פחות מדי דאגה לזולת. מה עלה לנו? עם ישראל לדורותיו היה ידוע בכל קצווי-ארץ כמי שהיחיד בו פותח את שערי – וליבו. העזרה ההדדית היתה תמיד מסימני ההיכר שלנו. שנאמר: 'כל ישראל ערבים זה לזה'".

1. מי אתה? מדוע יד מושטת

לא פוגשת יד אחות?

... גן נעול - לא שביל אליו לא דרך.

גן נעול - אדם. (גן נעול, רחל)

2. זה לא הים אשר בינינו,

זה לא התהום אשר בינינו,

זה לא הזמן אשר בינינו

זה-אנו שנינו אשר בינינו. (זה לא הים אשר בינינו, לאה גולדברג)

3. ושוב נצאה אל הדרך,

יד ביד לדרך,

בשרשרת זהב.

ושוב נצאה אל הדרך,

עם אחד לדרך,

ושירנו על גב. (ושוב נצאה אל הדרך, שמרית אור)

4. יחד - כל הדרך,

יחד - לא אחרת,

יד ביד נושיט לטוב

שעוד יבוא, בא יבוא.

יחד - כל הדרך,

יחד - לא אחרת,

יחד איש אל איש יפתח

את לבבו. (יחד, שמרית אור)

5. אז נשארים לבד, מדברים אל הקיר, אין עם מי לדבר

אם רק נבין שכולנו אחד, נראה הכל מתחבר (כולם מדברים על שלום, מוקי)

6. אדם בתוך עצמו הוא גר

בתוך עצמו הוא גר.

לפעמים עצוב או מר הוא,

לפעמים הוא שר,

לפעמים פותח דלת

לקבל מכר

אבל לרוב,

אדם בתוך עצמו נסגר (אדם בתוך עצמו הוא גר, שלום חנוך)

7. "כל המקיים נפש אחת בישראל כאילו קיים עולם מלא" (סנהדרין ד, ה)

8. "תנאי מחויב לכל אומה, שתהיה מלוכדת יפה מפנימיותה, שכל היחידים

שבה יהיו מהודקים זה בזה מתוך אהבה ינסטינקטיבית. ולא לבד, שכל יחיד

ירגיש את אושרו באושר האומה והתנוונותו בהתנוונות האומה, אלא שיהיה

מוכן למסור כל ישותו לטובת האומה בעת הצורך; ולולא כן, הזכות קיום

שלחם, בתור אומה בעולם, אבודה היא למפרע" ("בעל הסולם", "האומה"

(1940,

9. "לפי שכל ישראל ערבין זה לזה, למה הן דומין, לספינה שנקרעה בה בית

אחד (כלומר נעשה חור באחד מתאי הספינה) אין אומרים, נקרע בית אחד

בספינה, אלא נקרעה כל הספינה כולה" (אליהו רבה איש שלום פרשה

יב)"

10. "עלינו לעצב מימד חדש לדמותו של הישראלי. זו השעה לשינויים:

להיפתח, לראות מסביב, להידבר, להשתלב, להסביר פנים, לעשות שלום".

(יצחק רבין, טקס סיום מחזור של המכללה לביטחון לאומי, 12.8.1993)

11. "יש מחיר כבד אישי ותנועתי לפלגנות, לקרעים ולעומת זאת – תשלום הוגן לאיחוד הלבבות ולהבנה... גם אם יש הבדלים וניואנסים, טוב וחשוב להתווכח אבל גם לחרוק שיניים, לנשוך שפתיים ולהמשיך ביחד, ביחד כדי להגיע למטרה המשותפת". (יצחק רבין, טקס 25 שנות ועידת האיחוד, ירושלים, 25.5.1993).

12. "בארץ הקטנה הזאת התקבצו עשרות גלויות ועדות, קהילות וזרמים ותרבויות. אין זה קל למזג את כל אלה לעם אחד. בינתיים אנו חייבים לטפח את הסובלנות והסבלנות לקרב לבבות". (יצחק רבין, נאום כינון הממשלה והרכבה, הישיבה הראשונה של הכנסת ה – 13, 13.7.1992).

13. "כל העולם כולו, גשר צר מאוד" (ר' נחמן מברסלב)

14. "מתי בפעם האחרונה עשית משהו בשביל משהו?" (יעקב רוטבליט)

15. "יש לי געגוע לתקופת קום המדינה, אז הייתה שותפות בין כולם". (אנונימי)

16. "צריך לתקן את המצב מבפנים כדי שתהיה יותר לכידות" (אנונימי)

17. אחר (הציעו אמירה משלכם):

עזר ב':

"מתי בפעם האחרונה נתתם יד לפעילות למען הכלל, הקדשתם זמן
ומאמץ על חשבון הנוחות האישית?
סביר להניח שאם ביצעתם מהלך של הפגנת סולידריות היה זה
באמצעות "לייק" בפייסבוק ו/או צנידת צמיד תואט.

הנושא שנבחר לציון יום השנה ה-17 לרצח יצחק רבין: סולידריות
וצרבות הדדית", החזיר אותי לרוסיה, ארץ מוצאי, שממנה עלייתי ביולי
14 - המשטר האפל, איסור הקצת הדעה, הפחד לתמוך ברציון שאתה
מאמין בו - אלו דברים שלא נשכחים במהרה.
בישראלית וכסטודנטית לציבור במחלקה לתקשורת חזותית במכון
אבני, ראיתי לצדמי חובה למחות ולצאת נגד חוסר המעש, ונגד תחושת
הפאסיביות המלווה בשיכרון כוח - של "תרמתי" במדינה דמוקרטית
השואפת לצדק חברתי.

הדמות שציצבתי מסמלת כל אחד ואחת מאיתנו - היציבה הנאה, הנל
הלקוץ, אק הידיים, הידיים אינן עושות דבר. הן מונחות בכיסים,
מקושטות בשלל צמידי הודעות לכל נושא שצץ ועולה בתודעה
החברתית.

בכרזה זו אני קוראת לכולנו: "הוציאו את הידיים מהכיסים, היו
הראשונים להתנדב, לתרום, להביע דיעה ולא רק באמצעים ה"נוחים"
לנו, אלא בעשייה אקטיבית, למען הסולידריות והאחווה החברתית".

ג'ניה גרי

(ג'ניה גרי, מעצבת הכרזה, סטודנטית במחלקה לתקשורת חזותית במכון אבני)

עזר ג'; מדד הסולידריות

חוזה דעתך על ההיגדים הבאים:

1. "אני מרגיש תחושת שייכות לחברה הישראלית".

נכון מאוד	נכון	נכון במידה בינונית	לא נכון	כלל לא נכון
1	2	3	4	5

2. "אני מודאג ממצב הסולידריות בחברה הישראלית".

נכון מאוד	נכון	נכון במידה בינונית	לא נכון	כלל לא נכון
1	2	3	4	5

3. "אני מזהה בהיעדר הסולידריות בחברה הישראלית אתגר שיש להיענות לו בדחיפות".

נכון מאוד	נכון	נכון במידה בינונית	לא נכון	כלל לא נכון
1	2	3	4	5

4. "אני חש/ה סולידריות כלפי כלל החברה הישראלית".

נכון מאוד	נכון	נכון במידה בינונית	לא נכון	כלל לא נכון
1	2	3	4	5

5. "אני חש/ה סולידריות כלפי חלקים מסוימים בחברה הישראלית".

נכון מאוד	נכון	נכון במידה בינונית	לא נכון	כלל לא נכון
1	2	3	4	5

6. "סולידריות הינה רכיב חשוב בחוסן הלאומי של חברה".

נכון מאוד	נכון	נכון במידה בינונית	לא נכון	כלל לא נכון
1	2	3	4	5

7. "החברה הישראלית היא חברה סולידארית"

נכון מאוד	נכון	נכון במידה בינונית	לא נכון	כלל לא נכון
1	2	3	4	5

8. לפניך שש כרזות.

אילו כרזה משקפת לדעתך בצורה הטובה ביותר את מצב הסולידריות בחברה הישראלית נכון להיום

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

איזו כרזה משקפת לדעתך את הייצוג האידיאלי של המושג "סולידריות"?

1	2	3	4	5	6
---	---	---	---	---	---

8. על מי מוטלת האחריות לדאוג לקדם (להבטיח) את תחושת הסולידריות בחברה הישראלית?

הממשלה	הרשות המקומית	תנועת הנוער	בית הספר	אחר
1	2	3	4	5